Ynglende rovfugle i Sydvestsjælland 1986

af Bent Møller Sørensen og Søren Klarskov Pedersen

1.1 Indledning

I 1986 har vi foretaget undersøgelser af rovfuglenes yngleforekomst i Sydvestsjælland, nærmere betegnet indenfor området Korsør-Slagelse-Sorø-Næstved (Fig. 1). Undersøgelsens formål var at kortlægge arternes udbredelse og opgøre bestandens størrelse. I årene 1978-85 er der foretaget flere undersøgelser af områdets sydlige og sydvestlige dele, specielt for Rørhøgens forekomst, og H.E.Jørgensen har i samme periode foretaget undersøgelser i flere skove indenfor området. Vi har haft et godt lokalkendskab til størstedelen af området, og har tillige haft et nært samarbejde med flere skytter og skovridere i området. Undersøgelserne er foretaget med økonomisk støtte fra Verdensnaturfonden/SAS-fonden.

2. Området

Området er på ca. 825 km2, hvoraf ca. 66 km2 er skov (8%). Alle skovene er privatejede, og fordelt pa ca. 40 større og mindre skovdistrikter. Alle skove er overvejende løvskove med bøg som dominerende træart. Ca. 61% af skovarealet er løvskov (Tab.1). I området findes flere kystskove, langs Store Bælt og Smålandsfarvandet samt langs fjorde og nor. Kun en større sø findes i området –Tystrup-Bavelse sø - som i øvrigt danner østgrænse for vort undersøgelsesområde.

Metode

Undersøgelserne blev foretaget ved gennemgang af skovene i marts og april for Musvåge og Duehøg. Her registreredes brugte reder samt territoriehævdende par af de to arter. Senere er skovene besøgt i maj, for at konstatere, om de to arter stadigvæk var i områderne. Hvepsevåge og Spurvehøg er konstateret ved besøg i skovene fra slutningen af maj til begyndelsen af juli. For Hvepsevågens vedkommende er anvendt fund af gamle reder (fundet i marts/april) kombineret med observationer af fugle i parrings- og territorieflugt (i juni/juli). For Spurvehøgens vedkommende har registreringen været vanskeligere, og er ofte sket på tilfældige observationer af fugle i området, p.g.a. fugle i parringsflugt og territorieflugt eller baseret på oplysninger fra skytter m.v.

Tab.1. Sammensætningen af skovene fordelt på træarter (opgjort efter Danske Skovdistrikter 1986. Det ikke definerede skovareal skyldes, at flere af skovene indgår i større skovdistrikter, hvor kun dele af disse er beliggende indenfor undersøgelsesområdet.

Træart	Ha	Pct. (%)
Bøg	1851	37.9
Eg	508	10.4
Forskellige løvtræer	629	12.9
Nåletræer	1560	31.9
Uden bevoksning	340	6.9
Total	4888	100.0
Ikke defineret	1700	
Samlet skovareal	6588	

Fig.1. Undersøgelsesområdet i SV-Sjælland 1986. Skraverede områder viser skovdækkede arealer. Stiplet linie viser optællingsområdets afgrænsning. Området afgrænses mod syd og vest af Smålandsfarvandet og Store Bælt.

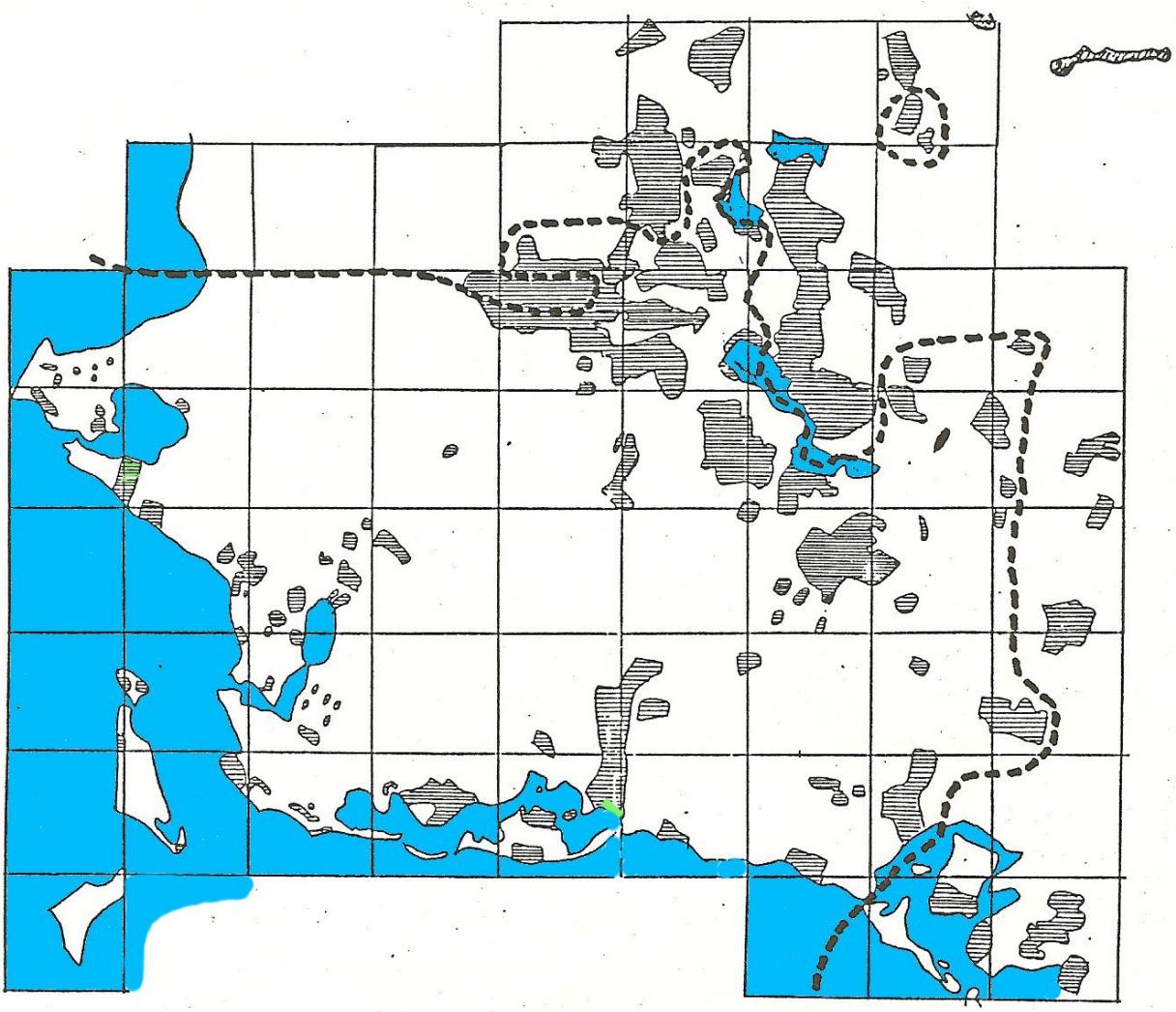

Under gennemgangen af skovene i april er der dog iagttaget et større antal reder, som sandsynligvis har været anvendt af Spurvehøg, og hvor der var Spurvehøg tilstede i området i begyndelsen af yngletiden. Rørhøge er registreret fra de sidste dage i april og gennem maj samt fra slutningen af juni til begyndelsen af august. Der er skelnet mellem besatte territorier, hvor yngleforsøget er mislykkedes samt territorier hvor yngel er gennemført succesfuldt. Tårnfalk har været vanskelig at registrere i forbindelse med skovundersøgelserne, men tydeligt nemmere i forbindelse med rørhøgeundersøgelserne. Det forventes dog langtfra at alle Tårnfalke er registreret, på trods af, at der er konstateret en meget stor bestandstæthed.
Øvrige rovfuglearter – Rød Glente, Fiskeørn og Lærkefalk - er alle fåtallige, og er registreret ved mere eller mindre tilfældige omstædigheder .

4.1 Musvåge (Buteo_buteo)
Bestanden af Musvåge er først og fremmest tilknyttet de store skovområder i undersøgelsesområdets østlige og nordlige dele. Ca. 95% af de ynglende Musvåger er tilknyttet skovområder på mere end 10 ha. Der er stor individuel forskel på antallet af ynglepar i de forskellige skovdistrikter. I skove på 200- > 250 ha med lange skovkanter, kan antallet af par variere fra 3 til 8 par, selvom skovene ligger på samme egn og har nogenlunde ens sammensætning og alder.
Bestanden er optalt ved at lokalisere gamle reder med territoriehævdende fugle i marts-april, senere - i maj - for territorieflugt, og endelig for udfløjne unger i juli-august. Der er registreret 96-101 besatte territorier i undersøgelsesområdet, svarende til en bestandstæthed på mindst 11,6 par pr. 100 km2.
Rederne har oftest været placeret i højstammet, ældre bøg 25-250 m fra skovbrynet. Enkelte reder er fundet i mere centrale dele af skoven, og da gerne i enkeltstående gamle rødgraner i ældre bøge- eller egeskov. Enkelte par er fundet ynglende i vildtremiser med løvtræer, eller i små lunde, hvor der ikke fandtes større skove i nærheden.

Ungeproduktionen er konstateret i 37 tilfælde i 1986, fordelt på 1 x 0 unger (mislykket), 6x1 unge, 17 x 2 unger, 12 x 3 unger og 1 x 4 unger, svarende til et gennemsnit på 2,2 unger pr. par med unger (n=36).

4.2 Rød Glente (Milvus milvus)
Rød Glente er konstateret ynglende med 4 par i selve undersøgelsesområdet og med 1 par nord for området.
Ungeproduktionen hos de fem par var 1x1 unge, 3x2 unger og 1 x 3 unger, svarende til et gennemsnit på 2,0 unger pr. par.
Rød Glente skal tidligere have ynglet eller gjort yngleforsøg i området med 1 par i 1982, 1 par i 1984 og 1-2 par i 1985. Oplysningerne er dog andenhånds, og yderligere bekræftelse mangler.

4.3 Hvepsevåge (Pernis_apivorus)
Bestanden af ynglende Hvepsevåger er hovedsageligt koncentreret til de store sammenhængende skovområder i den nordøstlige og sydøstlige del af optællingsområdet. Bestanden er opgjort til 20-21 par, og arten er kun registreret i ca. halvdelen af de 25 km2-kvadrater, som området er opdelt i (se Fig.2b).
Alle Hvepsevågepar har været tilknyttet ældre løvskov, og tidligere anvendte reder har alle på nær to (1 i eg og 1 i el) været anbragt i bøg.
Der er ikke foretaget kontrol af Ungeproduktionen, udover at 2 par begge fik 2 unger på vingerne.
Bestandstætheden var i 1986 2,4-2,5 par pr. 100 km2.

4.4 Rørhøg (Circus aeruginosus)
I undersøgelsesområdet er der i 1986 konstateret 78 besatte territorier. 10 af disse (12,8%) blev opgivet inden udgangen af maj. Af de resterende par blev kuldstørrelserne (udfløjne unger) registreret hos 53 par, medens der hos de resterende 15 par er iagttaget fugle indtil begyndelsen af august, og unger er set, uden antallet af unger i kuldet er kendt.
Dele af området har været undersøgt siden 1978 (Jørgensen & Sørensen 1986). Fra det tidligere undersøgelsesområde - hovedsageligt Skælskør og Hashøj kommuner - er der konstateret en mindre tilbagegang i forhold til 1985, især på lokaliteter med flere ynglepar, medens der på små lokaliteter med et par er konstateret enkelte nye forekomster. I alt blev i det gamle område registreret 50 par i 1986 mod 56 par i 1985.
Kuldstørrelsen i de 53 registrerede kuld har været 7x1 unge, 30 x 2 unger, 14 x 3 unger, 1x4 unger og 1 x 6 unger, i gennemsnit 2,2 unger pr. par (med unger).
Habitat: Rørhøgen yngler i rørskove ved større moser (flere par på samme lokalitet) samt i mindre rørskovsområder på 2-5 ha (1-2 par pr. lokalitet). I mange tilfælde findes der ynglende Rørhøge (ofte med god ungeproduktion) i meget små (0,5-2 ha) redebevoksninger af rørskov eller kratbevoksede moser i tilknytning til fugtige områder langs åer, i tørvegrave eller lignende. Disse lokaliteter er ofte beliggende som små "oaser" i udstrakte landbrugsarealer eller i skovbryn. I 1985 konstateredes også Rørhøg ynglende i en majsmark (6 unger), men dette par (i hvert fald et par samme sted) flyttede i 1986 til en lille rørskov pø 150 x 30 m, og fik 6 unger på vingerne. Typisk findes de nye lokaliteter for arten i de meget små rørbevoksninger i landbrugsområderne

4.5 Duehøg (Accipiter gentilis)
Duehøgen har antagelig været i fremgang i undersøgelsesområdet i de seneste 6-7 år. Der er ikke foretaget større undersøgelser, der kan dokumentere dette, men i et langstrakt skovområde pa ca.630 ha er der 1979-82 registreret 2 ynglepar mod 4 ynglepar i 1986. Duehøgen er tilknyttet de store skovdistrikter, og i særdeleshed de større, nært beliggende skovområder på 200 ha og derover. Der er i 1986 registreret 19-21 ynglepar, hvilket svarer til en bestandstæthed på 2,3 par pr. 100 km2 (28 par pr. 100 km2 skov). Bestanden i undersøgelsesområdet kan inddeles i to kerneområder, et i de store sammenhængende skovområder fra Slagelse til Sorø og Tystrup sø, og et andet i skovområderne i undersøgelsesområdets sydøstlige del. Kun ganske enkelte par findes i mindre skove på omkring 25-50 ha.
Tre par blev kontrolleret med hensyn til ungeproduktion. Det ene par opgav, givetvis fordi der i skovens modsatte ende var en skydebane. Hos de øvrige to par blev der begge steder konstateret 3 unger.

4.6 Spurvehøg (Accipiter nisus)

Spurvehøgen har været den langt vanskeligste art for os at registrere. Dog mener vi, at hovedparten af de skov-ynglende Spurvehøge er registreret, medens muligvis kun en mindre del af de, der yngler i vildtremiser , smålunde og levende hegn er registreret. Dog antager vi, at resultatet af undersøgelsen i 1986 er fyldestgørende, og ikke overvurderet. Spurvehøgen er næsten ligeså almindelig som Tårnfalken som ynglefugl i undersøgelsesområdet, måske hyppigere.
En del gamle reder (med eller uden fugle) blev registreret under gennemgangen af skovene i marts-april, og senere er der iagttaget Spurvehøge i parringsflugt eller territorieflugt i størstedelen af de skove, hvor vi har registreret Spurvehøge. Rederne er oftest fundet anlagt i ældre lærk, rødgran samt enkelte i eg. Spurvehøgen er kun sjældent fundet nær bymæssig bebyggelse. Bestanden er vurderet til 96-110 par, hvilket giver en bestandstæhed på 11,6 -13,3 par pr. 100 km^2. Intet er undersøgt angående artens ungeproduktion.

Fig.2 (de næste 6 kort): Udbredelse af seks rovfuglearter i SV-Sjælland i 1986. På hvert af de seks udbredelseskort er undersøgelsesområdet opdelt i kvadrater på 5 x 5 km, og et symbol (cirkel) viser antallet af registrerede ynglepar indenfor hvert kvadrat. Tre symbolstørrelser: 1 par, 2 - 2-4 par, 3-4 par eller mere (for Hvepsevåge og Duehøg dog 1 par, 2 - 2 par, 3-3 par eller mere).
Bemærk at grænsen for undersøgelsesområdet går igennem nogle af kvadraterne, hvorfor kun en del af arealet i de pågældende kvadrater er undersøgt.

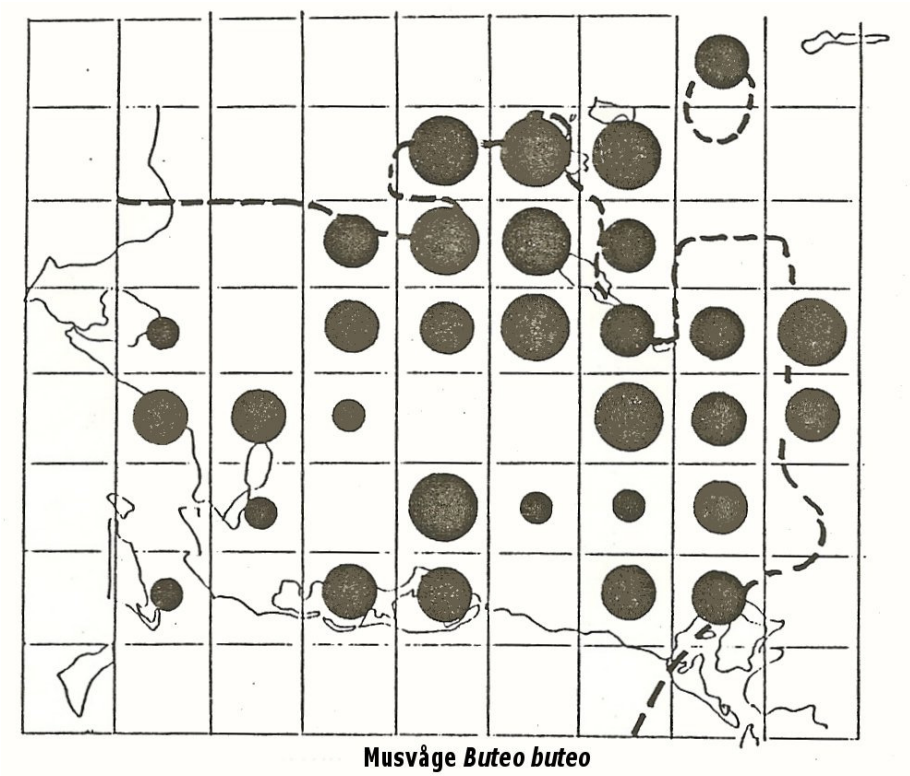

Musvåge *Buteo buteo*

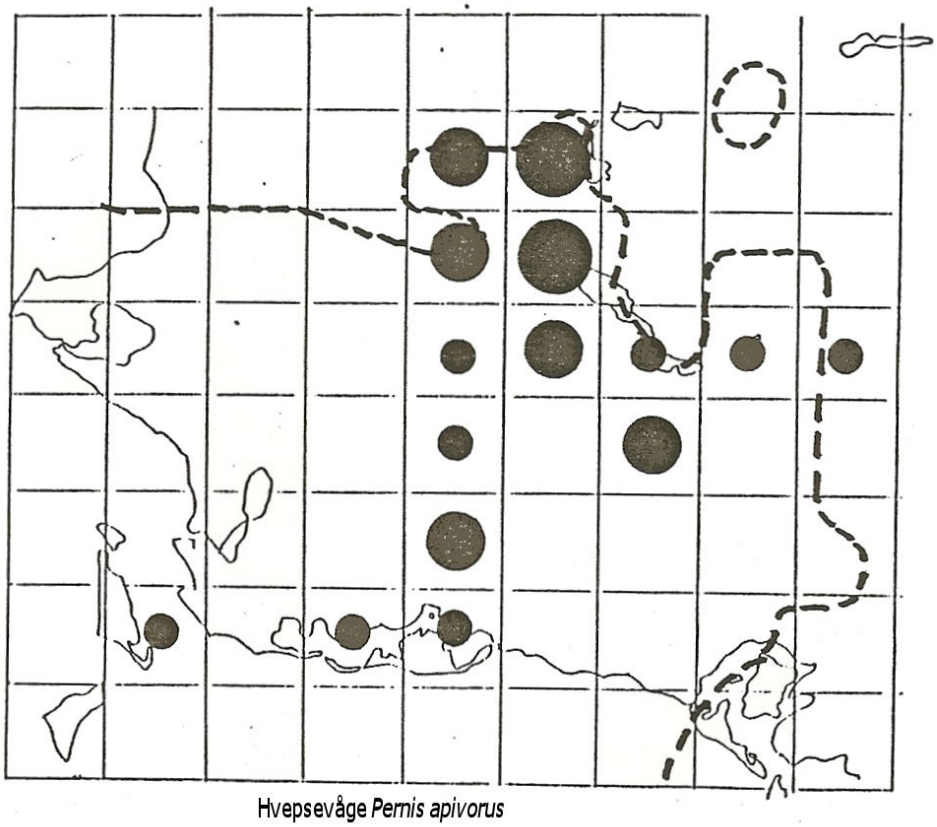

Hvepsevåge *Pernis apivorus*

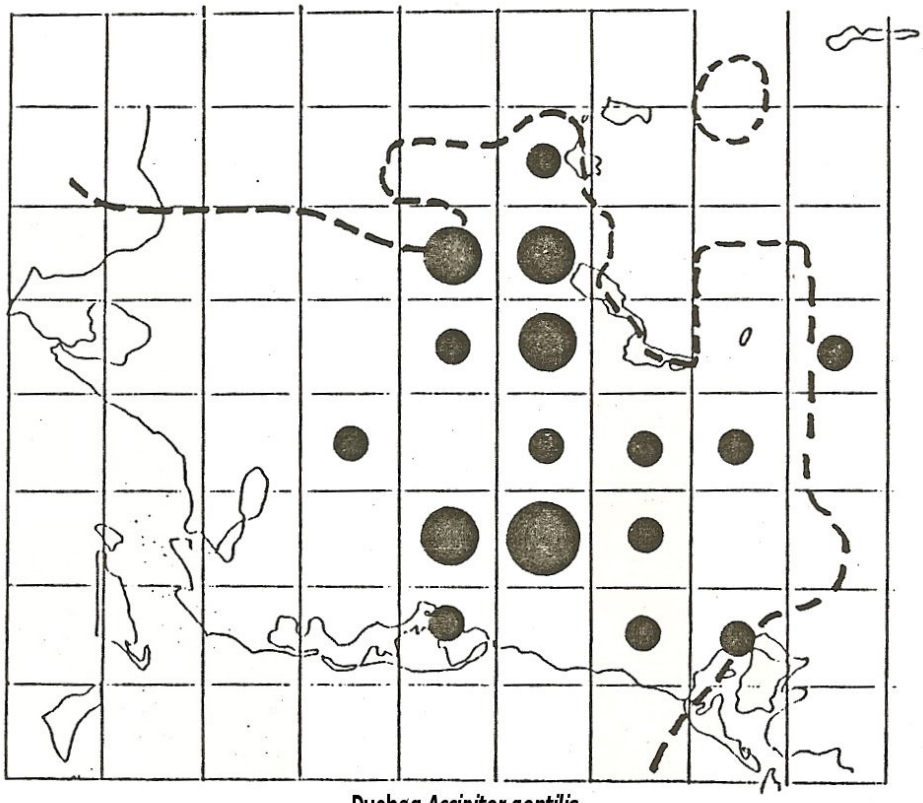

Duehøg *Accipiter gentilis*

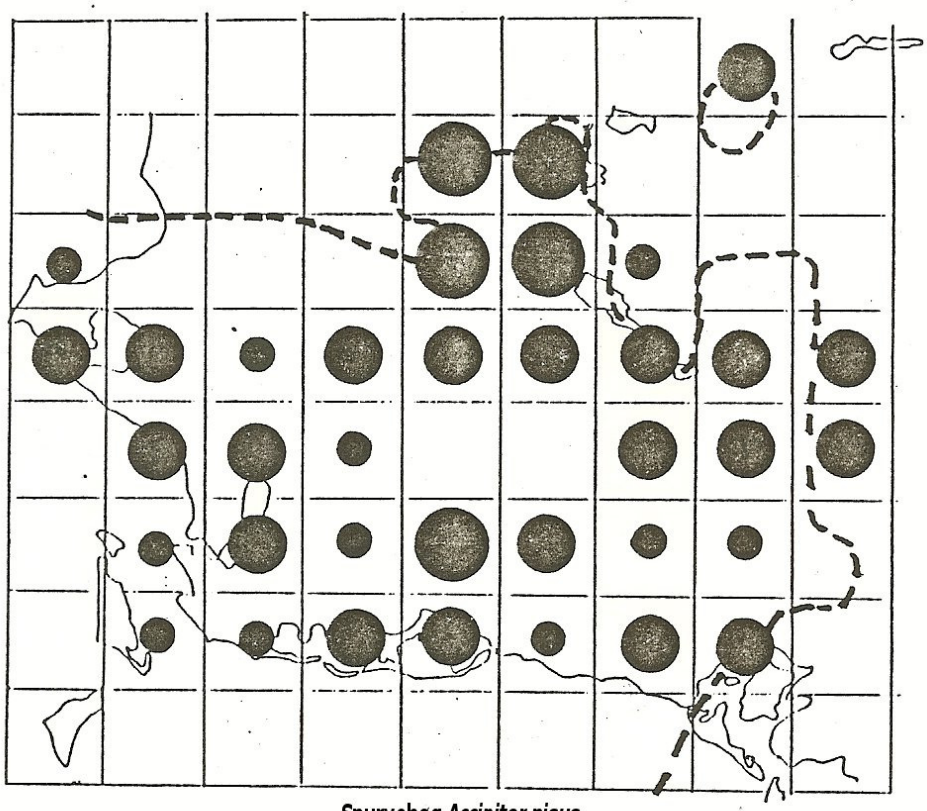

Spurvehøg *Accipiter nisus*

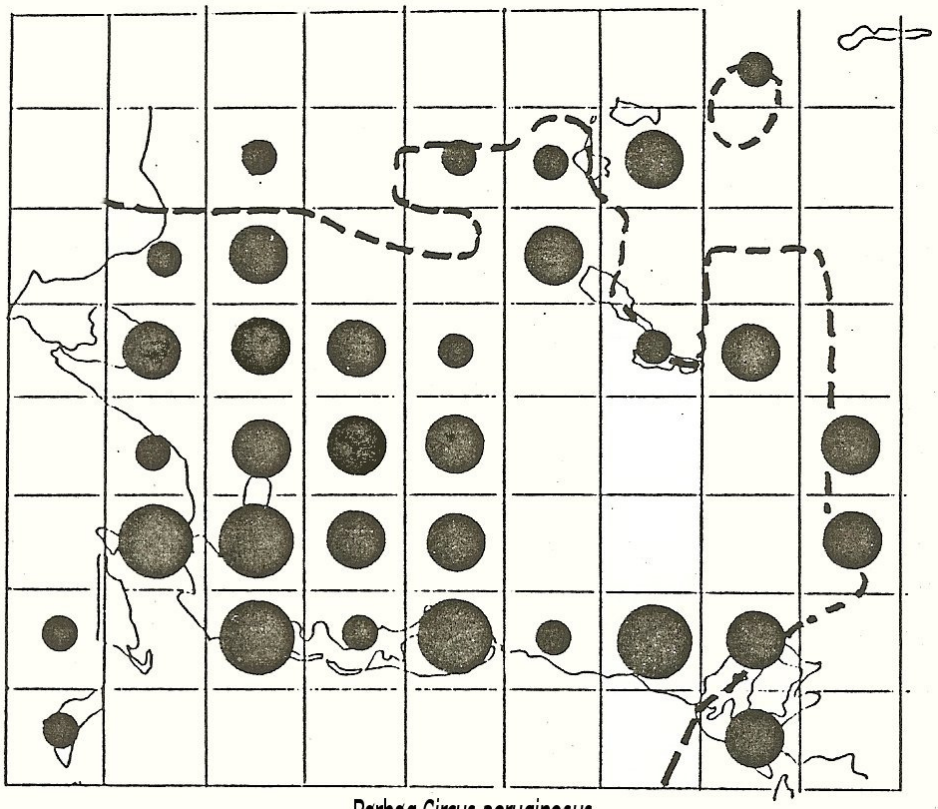

Rørhøg *Circus aeruginosus*

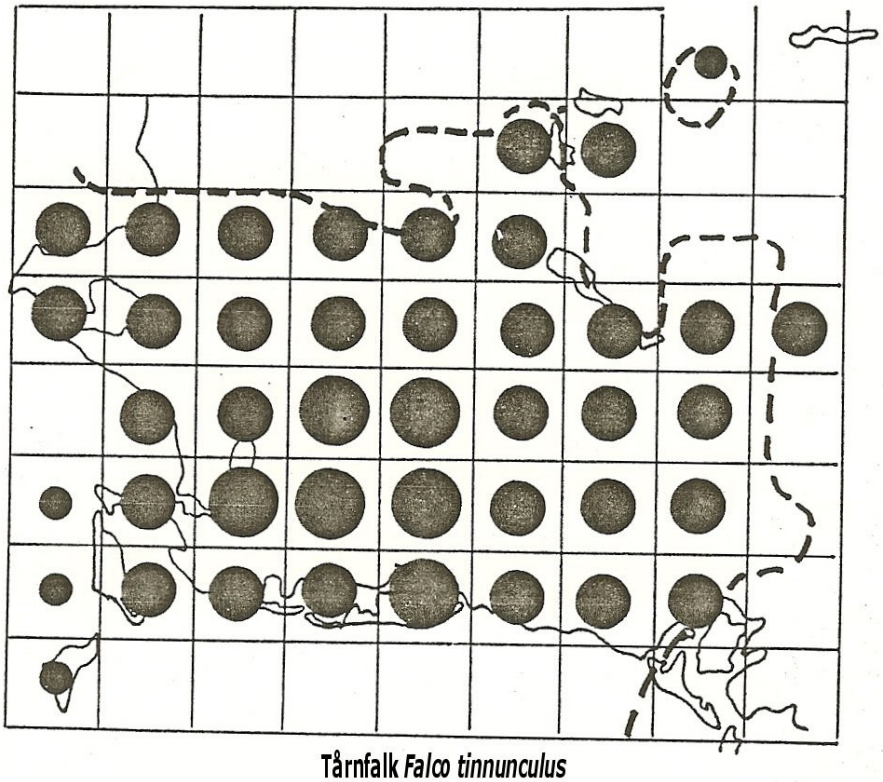

Tårnfalk *Falco tinnunculus*

4.7 Fiskeørn (Pandion_haliaetus)
Første yngleforekomst konstateret i 1986. 3 udfløjne unger.

4.8 Lærkefalk (Falco subbuteo)
2 ynglepar i 1986. 1 par mere ynglede sandsynligvis. - Arten har ynglet regelmæssigt i optællingsområdet siden 1981 (1981 1-2 par (2 lokaliteter) , 1982 1 par, 1983 2 par (2 lokaliteter), 1984 3 par (2 lokaliteter) og 1985 2 par (1 lokalitet). Er muligvis overset i mindre grad, idet alle kendte yngleforekomster siden 1981 har været i stærkt afgrænsede områder, og fuglene ses kun indenfor et ganske lille område på selve lokaliteten. Biotopen er udpræget løvskov (bøg og eg) især i områder med skovsøer eller skovmoser. Begge par fik i 1986 3 unger på vingerne.

4.9 Tårnfalk(Falco tinnunculus)
Vanskelig at registrere i forbindelse med skovundersøgelserne, idet kun et fåtal af Tårnfalkene findes ynglende i eller ved skovene. Ca. 85% af yngleforekomsterne af Tårnfalke, er fundet i forbindelse med undersøgelsen af Rørhøge.
Tårnfalkene er oftest tilknyttet vildtremiser, mindre beplantninger nær landsbyerne, på større gårde, herregårde eller kirker. Flere findes ynglende i byerne (Slagelse, Sorø, Korsør). Arten foretrækker områder langs ådale, græsningsarealer, militære øvelsesområder, strandenge og andre kystområder. Redestedet er som oftest gamle kragereder i vildtremiser og smålunde, men også i redekasser, idet der i undersøgelsesområdet er opsat et større antal redekasser gennem de sidste 10 år af flere forskellige personer. Er også fundet ynglende i kirketårne på landsbykirker, på gamle teglværke, i lader ,og avlsbygninger på herregårde og på større bygninger i købstederne. I nogle få tilfælde er den konstateret ynglende i moræneskrænter langs kysterne.
Tårnfalken er den almindeligste ynglende rovfugl i undersøgelsesområdet, og bestanden er på mindst 110 par, hvilket svarer til 13,3 par pr. 100 km2.
En fast og produktiv ynglebestand findes i de mange opsatte redekasser (se bl.a. Bang 1986).
Registreringen i 1986 er foretaget på grundlag af observationer af jagende hanner indenfor begrænsede områder i maj/juni, og senere ved observationer af udfløjne ungekuld. Egentlige undersøgelser for redestedet er ikke foretaget.
Ungeproduktionen var i 1986 hos 72 udfløjne kuld på gennemsnitligt 4,2 unger pr. kuld. Disse var fordelt med 12 x 3 unger, 37 x 4 unger, 19 x 5 unger og 4x6 unger.

Der er konstateret et tilfælde af bigami hos Tårnfalk, hvor en han havde 2 hunner med rede/redekasse med 2 kilometers afstand. De fik henholdsvis 6 og 4 unger på vingerne.

Referencer

Bang, J. 1986: Kasseprojektet for Tårnfalk. .- Accipiter 1986(1) :58.
Jørgensen,H.E.& B.M.Sørensen 1986: Rørhøg i sydøstlige Danmark 1985. - Accipiter 1986(1) :7-ll.

Bent Møller Sørensen
Ålehusvej 18,Raunstrup
4160 Herlufmagle

Søren K.Pedersen
Neble Lyngvej 25
4242 Boeslunde

Publiceret første gang i Accipiter 1987
Scannet – nyt layout 2009